

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 29 oktober 2009

MEDITATIE

De vrouw van de reformatie

Johannes heeft op Patmos indrukwekkende visioenen gezien. In hoofdstuk 12 ziet hij een vrouw die vervolgd wordt door een draak. De vrouw had 'het Manneken gebaard', zo lezen we.

De vrouw, het beeld van de Kerk, heeft in de tijd van het Oude Testament barensweeën gehad. Uiteindelijk heeft ze 'het Manneken', Christus, mogen voortbrengen. Maar wat heeft de draak dat proberen te verhinderen! Het is hem niet gelukt. Christus is geboren. Hij kwam als Overwinnaar uit de strijd. Christus is ten hemel gevaren, zo lezen we in vers 5: 'en haar Kind werd weggerukt tot God en Zijn troon'.

De vrouw, de Kerk bleef achter. Zij vlucht in de woestijn en krijgt twee vleugels van een grote arend. Deze vleugels doen ons denken aan Exodus 19, waar de Heere zegt tegen het volk in de woestijn: 'Gijlieden hebt gezien, (...) hoe Ik u op vleugelen der arenden gedragen en u tot Mij gebracht heb'. Dat betekent dat de Heere voor dat woestijnvolk zou zor-

En aan de vrouw zijn gegeven twee vleugelen eens groten arends, opdat zij zou vliegen in de woestijn, in haar plaats, alwaar zij gevoed wordt...

Openbaring 12 : 14a

gen. En nu mag Johannes op Patmos zien dat de zorg van de Heere voor Zijn Kerk een blijvende zorg is. De Kerk mag in de tijd nadat Christus ten hemel is gevaren Gods zorg en nabijheid ervaren.

Dat heeft Luther mogen ervaren. Hij wist: ik sta niet alleen in het werk van de reformatie. Ons staat een sterke Held terzij'. Hij heeft de macht van de draak wel gezien. Maar de poorten der hel zouden Zijn Gemeente niet overweldigen.

Er staat ook in de tekst dat de vrouw in de woestijn werd gevoed. Daar zal de Heere door alle eeuwen heen ook voor zorgen. Zoals het volk Israël in de woestijn werd gevoed met

manna, zo wordt de Kerk nog onderhouden door het Woord van Christus. Dat Woord was ook de kracht van de reformatie. Toen Luther door dat Woord werd gevoed zong hij:

*Delf vrouw en kind'ren graf
neem goed en bloed ons af
het brengt u geen gewin
wij gaan ten hemel in
en erven koninkrijken*

Het Woord van Christus heeft de kerk van de Middeleeuwen verlicht. Het Woord van Christus is nog de kracht van de Kerk. Gods werk zal doorgaan, tot in de late nageslachten.

Maar nu is het zo heel persoonlijk. Kennen wij zelf de kracht van het Woord? We mogen het Woord nog hebben. Dat is een wonder in deze verwarrende tijden. Maar heeft u wel eens gebogen onder dat Woord als een verloren zondaar? Als Gods Geest zich aan dat Woord paart, gebeuren er wonderen. Dat kon in de tijd van de reformatie en omdat de Heere Dezelfde blijft, kan het ook nu. Onderzoek het Woord. Buig uw knieën. Roep om genade. Opdat u in de duisternis van het zondaarsbestaan Hem mag ontmoeten, Die het Licht der wereld is. Dat volk zal niet zonder strijd zijn. We lezen in vers 17: 'En de draak vergrimde op de vrouw, en ging heen om krijg te voeren tegen de overigen van haar zaad'. Het blijft een strijdende Kerk. De satan zal hen proberen te benauwen. Dat heeft hij ook gedaan in het leven van Luther. De kerkhervormer had ook 'zijn Patmos', zoals hij dat noemde. Het was de Wartburg. Daar was hij verbannen, zoals Johannes op Patmos. De draak heeft hem daar aangevallen op vreselijke wijze. Maar toen heeft hij de vorst der duisternis antwoord gegeven: 'Satan, ik steun op Gods Woord'. Dat was zijn voeding in de woestijn. Dat was zijn kracht.

Lezer(es) kent u al de kracht van het Woord in het woestijnleven?

Inhoud

- 1 Meditatie: De vrouw van de reformatie
- 2 Bijbelstudie: Jezus' zielenlijden in de hof van Gethsémané (16)
- 3 Wat werk Gij in hun dagen wrocht
- 5 De weg van Luther naar de Kerkhervorming (2)
- 6 Eén keer is toch genoeg... (1)
- 7 Is iemand krank onder u? (6)
- 9 Begrafenis ds. J. Spaans
- 9 Kerknieuws
- 10 Berichten
- 11 Kerkdiensten

88e jaargang

Nr. 5

Lisse,

ds. C. Neele

Jezus' zielenlijden in de hof van Gethsémané

Psalm 139:7-12

Vaak heeft Jezus Zijn discipelen in Gethsémané's hof apart genomen om hen nader te onderwijzen (Johannes 18:2). In het bijzonder was hier Zijn binnenkamer waar Hij de nachten biddend doorbracht, het vriendelijk aangezicht van Zijn Vader zocht en vond (Lukas 22:37, 39).

Maar nu begon Hij droevig en zeer beangst te worden. *Begón*, want het was het begin van Zijn onuitsprekelijk lijden, met een diepte en kracht die Hij tevoren niet had gekend.

Al de dagen heeft Hij zonder ophouden geleden. Vele uren zijn reeds Zijn deel geweest, maar nu begon *dé* ure, de droevigste en de beslissende. Een ure die niet zou ophouden totdat Hij alles had volbracht. Na het drinken van talloze bittere druppels, kwamen nu de volle teugen uit de lijdensbeker die Hij te ledigen had tot de bodem toe.

Hoe onzegbaar zwaar viel dit de Man van smarten! Een vloed van droefheid doortrok Zijn ziel, zo sterk dat de evangelist een woord gebruikt dat ziet

op de smart van een vrouw die door barenweeën wordt overvallen (Mattheüs 26:38). Een droefheid die in Hem oprees als een geweldige stroom, al hoger en hoger, gepaard met onzegbare angst en benauwdheid.

De vierschaar werd gespannen. De Rechter eiste Hem op ter slachting. Het wraakzwaard der gerechtigheid begon te slaan tot de dood. In plaats van vrede en vreugde was er toorn. In plaats van zalige liefde, rampzaligheid. Helse kwelling vervulde Hem, gruwelijke smarten van een verdoemd zondaar waren Zijn deel. Alzo begon de Zaligmaker een vreselijke dood te sterven, begon Hij te vallen in de handen van de levende God, Die een verterend vuur is. Opdat Gods eer zou worden verhoogd en Sion verlost. Was er ooit een dal des doods als deze hof? O, wat een plaats is de hof van Gethsémané! Daar heeft Jezus een strijd gestreden zo zwaar als nooit op aarde was geweest. Daar was Zijn ziel bedroefd, gehéél bedroefd, ja geheel bedroefd tot de dood toe. Daar bad Hij: Mijn Vader, ben Ik niet Uw Gun-

steling? Zijn Uw ingewanden toegesloten voor de Zoon Uwer liefde? Gij toch proeft Mijn nieren! 'Mijn Vader, indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van Mij voorbijgaan; doch niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt' (Mattheus 26:39). Alzo klopte Hij op het liefdehart van Zijn Vader, maar vond Hij de deur gesloten. Terugkerend tot Zijn discipelen vond Hij hen slapende. Ging Hij voorwaarts, ging Hij achterwaarts, Hij vond enkel toorn. De pijlen van de almachtige Rechter daalden in Hem, rampzalige verschrikkingen troffen zijn dodelijk bedroefde ziel. In die uiterste benauwdheid offerde Hij gebeden en smekingen met sterke roeping en tranen (Hebreë 5:7). In die onuitsprekelijke eenzaamheid werd Zijn zweet gelijk grote druppelen bloeds, aflopend op de aarde (Lukas 22:44^b). Jezus was in zware strijd, maar streed alleen (Lukas 22:44^a). O, onuitsprekelijk lijden van Jezus. O, uiterste verschrikking van Zijn reine, heilige ziel. O diepten van eeuwige liefde!

Gaat het ulieden niet aan?

Gaat het ulieden niet aan, gij allen die over weg gaat? Schouwt het aan en ziet of er een smart zij gelijk Mijn smart, die Mij aangedaan is, waarmee de HEERE Mij bedroefd heeft ten dage der hittigheid Zijns toorns (vgl. (Klaagliederen 1:12).

Gaat het ú niet aan? Bent u niet in een hof van God afgefallen in uw verbondshoofd Adam? Geldt voor u niet

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Wvd. hoofdredacteur:

ds. G.J. van Aalst

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:

ds. G.J. van Aalst, Molendijk 136, 3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105
e-mail: gjvanaalst@kliksafe.nl

Redacteur:

ds. C. Neele

Meditaties aan:

ds. C. Neele, Hyacinthenstraat 1, 2161 XN Lisse,
tel. 0252-413800, fax 0252-420471
e-mail: c.neele@kliksafe.nl

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk) en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:

Uiterlijk woensdag 17.00 uur vóór de datum van verschijning van De Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk aan:

Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten, postbus 608, 3440 AP Woerden, tel. 0348-489900, fax 0348-483599, e-mail: kbgg@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan:

Drukkerij Verloop, postbus 33, 2950 AA Alblisserdam tel. 078-6912899, fax 078-6919536 e-mail: saambinder@verloop.nl

Advertenties € 0,70 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen uiterlijk donderdag in het bezit van de drukker te zijn.
Rouwadvertenties uiterlijk maandagmorgen 9 uur.

Abonnementenadministratie

Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten, postbus 608, 3440 AP Woerden, tel. 0348-489900, fax 0348-483599, e-mail: kbgg@cbgg.nl

Betalingen abonnementsgelden:

Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-abonnementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):

voor Nederland: € 11,50 per halfjaar (te betalen per 1 april en 1 oktober); voor het buitenland: € 23,- per jaar + extra portiekosten.
Canada \$ 110,-; USA \$ 110,-.

Correspondentie-adres

Noord-Amerika:

Mr. Clarence Bleeker, 1233 Leffingwell Av, N.E., Grand Rapids, Michigan, U.S.A. 49505.

De redactie aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid betreffende de inhoud van: de advertenties en de (recensies van de) aangekondigde boeken.

dat de bezoldiging der zonde de dood is? Zeker, u staat met de Rechter in rekening! Vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God, vreselijk zelf te moeten betalen zonder ooit af te betalen.

Wat is het een wonder van vrije genade dat God Zelf verloren zonen en dochters tot Zich trekt en in hun harten openbaart de ware kennis van Zijn geliefde Zoon. Hij maakt dood en levend, verhoogt Zijn recht en geeft een geloofsgezicht in de hof van Gethsémané. O, dan kan een omkomend zondaar nog zalig worden! Is dat niet groot? Zeker, dat is groot, maar dieper gaat het heilgeheim van zaligworden op grond van recht. Want dan komt er een *begin* zoals er nooit in de ziel een begin is geweest. Een begin van droefheid en benauwdheid omdat Gods recht steeds luider betaling eist terwijl de Zaligmaker Zich geheel verborgen houdt. De verschrikte ziel schreit om liefdebewijzen, maar ontvangt ze niet. Hij wordt gewaar dat hij met een geopenbaarde gerechtigheid in Christus wel kon leven, maar niet kan sterven. Meer dan ooit wordt schuld en dood overgehouden. Het gaat op de verlorenheid aan. 'Komt dan, en laat ons samen rechten, zegt de HEERE' (Jesaja 1:18). Maar hoe bang is het de ziel; hij moet zijn leven verliezen en God als een doemschuldige in handen vallen.

Christus werd door banden des doods ontvangen en door angsten der hel getroffen, maar verheerlijkte God in Zijn recht: Doch niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt! Daarom zal er volk op aarde zijn dat in de afsnijding van het leven Gods eer liever zal krijgen dan eigen zaligheid. Omdat Christus de drinkbeker vol vloek en eeuwige toorn heeft geëigend en gedronken, zullen zij de kelk des heils ontvangen.

Wat is het een wonder van vrije genade dat God Zelf verloren zonen en dochters tot Zich trekt en in hun harten openbaart de ware kennis van Zijn geliefde Zoon.

O, Immanuël, wat maakt U daar? Ik ben hier voor u! Dan juicht Job, temidden van bitter lijden: Ik weet, mijn Verlosser leeft, Denwelken ik voor mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot.

Totdat de dag aankomt en de schaduw vlieden.

(wordt vervolgd)

Barneveld,

ds. C. Hogchem

dox-protestant noemen, zegt in feite meer over de betreffende protestanten dan over Rome. Kennelijk is men zozeer vervreemd van de grondbeginselen van de Reformatie dat men de grote verschillen niet meer ziet.

Doen wat zij kunnen doen

Het was toch niet zonder reden dat er in de eerste helft van de zestiende eeuw een breuk kwam tussen de Rooms-Katholieke Kerk en de reformatoren en hun volgelingen. De kern van het conflict betrof de genadeleer. Weliswaar had Rome de leer van Pelagius afgewezen, maar in de praktijk werkte die wel degelijk door. Niet voor niets spreken we van semi-pelagianisme.

In de Middeleeuwen werd dat tot uitdrukking gebracht in de regel: 'God weigert geen genade aan hen, die doen wat zij kunnen doen'. Dat doen wat men kan doen, betrof zowel de vereiste verootmoediging tegenover God, als het doen van goede werken. Goddelijke genade en menselijke verdienste werden op die manier aan elkaar verbonden. God deed wel het meeste, maar een mens moest toch ook wat doen. Anders kwam hij er niet. Zo ligt het nog steeds in de Rooms-Katholieke Kerk. 'Een mens moet met de genade meewerken' is een uitdrukking die vanouds onder rooms-katholieken gangbaar is.

Luther heeft met die coöperatiegedachte radicaal gebroken. Ook de verootmoediging van de mens en de verbreking van zijn hart zijn een vrucht van Gods genade. Tegenover de roomse theologie stelt Luther dat er van de kant van de mens niets aan de genade vooraf gaat 'dan een afkeer ervan, ja een vijandschap ertegen'. Het enige wat een mens geschikt maakt voor de genade is 'de eeuwige verkiezing en predestinatie van God'.

Avondmaalsstrijd

In betrekkelijk korte tijd vond de boodschap van Luther bij velen ingang. In Duitsland, maar ook daarbuiten. Ongetwijfeld zijn er allerlei beschouwingen te houden en ook wel historisch te onderbouwen, waarom die boodschap destijds zoveel weerklank vond. Uiteindelijk geldt echter dat het de tijd was door God bepaald, om Zijn vervallen kerk weer op te bouwen en het licht op de kandelaar te plaatsen.

Maar als God Zijn kerk bouwt, bouwt de duivel daar vaak een kapel naast. Al spoedig kwam de beweging van de wederdopers op: de mannen van de

Wat werk Gij in hun dagen wrocht

Hervormingsdag krijgt onder ons nog altijd betrekkelijk veel aandacht. Allerlei bijeenkomsten worden rond 31 oktober gehouden, vaak ook in interkerkelijk verband. Maar het is ook een feit dat buiten de bevindelijk gereformeerde kring tegenwoordig heel anders tegen de Reformatie wordt aangekeken dan vroeger. De gedachte dat God Zijn kerk nu bijna vijf eeuwen geleden uitgeleid heeft uit het diensthuis van Rome en wij door een fundamentele kloof van de Rooms-Katholieke Kerk gescheiden zijn, is daar de afgelopen decennia grotendeels verdwenen.

De scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, dr. A.J. Plaisier, stelde dit voorjaar dat de kerken van Rome en Reformatie beide pelgrims zijn op weg naar het Koninkrijk van God. Zonder de band met Rome zou het protestantisme zich losmaken van de catholica als de algemene, apostolische kerk. Bij de EO maakt inmiddels ook een rooms-katholiek deel uit van de Ledenraad. En de ChristenUnie stelde zonder veel discussie de partij open voor rooms-katholieken.

Die ingrijpende heroriëntatie inzake de verhouding tussen Rome en de Reformatie, bij hen die zich ortho-

radicale reformatie. Zij dreigden het werk van Luther in diskrediet te brengen. De humanist Erasmus zocht een tussenweg tussen Rome en de Reformatie.

Luther botste met Calvijn en vooral met Zwingli op het punt van het avondmaal. Het woord van Christus 'dat is Mijn lichaam', werd door hem letterlijk genomen. Hij nam dat hoog op. Voor Luther stond hier het gezag van de Bijbel op het spel. Maar een letterlijke uitleg is niet automatisch de beste.

Het is daarom niet juist om te zeggen, als het gaat om allerlei bijbelbeschouwingen, dat het de orthodox-gereformeerde opvatting is om de Bijbel in alles volstrekt letterlijk te nemen. Zo is het niet helemaal. Soms zijn er doorslaggevende exegetische argumenten om te kiezen voor een meer overdrachtelijke betekenis. Bijvoorbeeld ten aanzien van het Duizendjarig rijk. Bij de behandeling van het avondmaal hanteert de Heidelberger eveneens een overdrachtelijke uitleg. 'Dat is Mijn lichaam' wil zeggen: 'Dat betekent Mijn lichaam'.

Erasmus en de vrije wil

Scherp stelde Luther zich ook op tegen Erasmus, toen deze een geschrift publiceerde over de vrije wil. Erasmus wordt wel aangeduid als een bijbels humanist. Humanist is hier nog niet, zoals dat tegenwoordig het geval is, de aanduiding van iemand die niet in God gelooft. Dat deed Erasmus zeker wel en de Bijbel had voor hem groot gezag. Maar hij had veel te veel verwachting van de mens. Ook als het ging om het verwerven van de zaligheid.

Nu was het wel zo dat ook Erasmus stelde dat de mens voor het begin van de heilsweg volledig aangewezen is

op Gods genade. Datzelfde geldt voor de voleinding ervan. Maar daartussen gaan Gods genade en de wil van de mens samen, zij het dat de genade de hoofdoorzaak is en de menselijke wil op het tweede plan komt. Bovendien geldt dat zonder Gods genade de menselijke wil tot niets in staat is. Zo kan Erasmus concluderen dat, alles bij elkaar genomen, de mens zijn heil volledig te danken heeft aan Gods genade.

Velen zouden tegenwoordig zeggen dat het verschil tussen Erasmus en de reformatorische genadeleer minimaal is. Eigenlijk klinkt bij hem toch ook het sola gratia door. Hij formuleert het wat anders dan wij gewend zijn. Maar dat zijn accentverschillen. Daarin moet je elkaar als christenen kunnen verdragen!

Luther reageerde er echter heel anders op. In het betoog van Erasmus klinkt volgens hem het oude lied van Pelagius door. Meer dan in de strijd over het pausschap, het vagevuur of de aflaten, gaat het volgens hem in deze discussie over de kern van de zaak. Al spoedig na Erasmus' geschrift over de vrije wil kwam Luther met een bestrijding daarvan, onder de titel "De servo arbitrio" ("Over de knechtelijke wil"). We zou-

Uiteindelijk geldt echter dat het de tijd was door God bepaald, om Zijn vervallen kerk weer op te bouwen en het licht op de kandelaar te plaatsen.

den het ook kunnen vertalen als "Over de onvrije wil".

Erasmus had zich in zijn geschrift beroepen op de laatste verzen van Ezechiël 18 en beklemtoond dat God daar een beroep doet op de inzet van de mens in het zich bekeren tot Hem. En als God iets beveelt, houdt dat in dat de mens dat ook kan doen, anders zou zo'n bevel in de ogen van Erasmus geen zin hebben.

Volgens Luther toont de wet ons echter wat we moeten en niet wat we kunnen. De geboden van God, die de

grond zijn van de verantwoordelijkheid van de mens, laten de mens zien dat hij slechts kan zondigen. Bovendien maakt Erasmus van Gods evangeliebelofte een wetswoord. De bekering wordt dan een opdracht die de mens moet volbrengen.

In Ezechiël 18 gaat het om de genade die God aan allen laat aanbieden. Dat is Gods geopenbaarde wil. Maar er is ook Gods verborgen wil. Die twee moeten we, zo beklemtoont Luther, goed uit elkaar houden. Gods verborgen wil bepaalt aan hoevelen Hij de aangeboden en verkondigde genade wil deelachtig maken. Juist in de predestinatie komt het genadekarakter van het heil ten volle tot uitdrukking.

Niet één mens gered

Ik beken, zo schrijft Luther aan Erasmus, 'dat ik, zo dat al mogelijk was, niet zou willen dat ik een vrije wil had of dat ik mijn heil op de een of andere manier in eigen hand zou hebben. Want ik zou zoveel aanvechtingen en gevaren, zoveel aanstormende kwade geesten niet kunnen weerstaan, aangezien een demon sterker is dan alle mensen en dus niet één mens gered zou worden'.

Daarmee heeft Luther de lijnen scherp getrokken. In later jaren nam hij meer zijn uitgangspunt in de rechtvaardiging dan in de predestinatie, zonder overigens zijn opstelling tegenover Erasmus te herroepen. Helaas stelde een man als Melancthon na verloop van tijd, zij het onder protest van Luther, dat naast Gods Woord en Gods Geest ook de instemming van de mens bijdraagt aan de rechtvaardiging van de zondaar. Later zouden de Remonstranten zich op hem en ook op Bullinger (de opvolger van Zwingli) beroepen.

Inmiddels zijn we bijna vijf eeuwen verder. Veel kerken hebben nog de klassieke belijdenisgeschriften uit de zestiende en de zeventiende eeuw (denk ook aan de Westminster Confessie), maar wat is er in werkelijkheid van over gebleven? Maar, daar waar de reformatorische leer van zonde en genade nog gepreikt mag worden, zal het erop aankomen of de diepe waarheid daarvan ook met het hart beleefd wordt.

Apeldoorn,

C.S.L. Janse

De weg van Luther naar de Kerkhervorming

In de laatmiddeleeuwse kerk spraken men ook over de gerechtigheid van God. Daarmede bedoelde men een eigenschap van God, Die ieder geeft wat hem of haar toekomt. Anders gezegd: gerechtigheid was in dit denken altijd vergeldende gerechtigheid. De goede werken werden beloond, de kwade werken werden gestraft. De vraag van Luther was: Maar wie doet er goed? De mens is de gevangene van zijn zonden. Het bezig zijn met het bijbelse begrip gerechtigheid bracht hem in een hevige zielsconflict.

Help mij uit door Uw gerechtigheid

De jonge hoogleraar liep innerlijk geheel vast, toen hij gekomen was bij de uitleg van Psalm 31:2. Onze Statenvertaling luidt daar: 'Help mij uit door Uw gerechtigheid'. Luther las hier: 'Doe mij ontkomen door Uw gerechtigheid'.

De overdenking van deze woorden bracht hem in een ongekend hevige aanvechting, waaraan hij later nog met beven zou terugdenken. In het licht van de eerste Schriftzin las Luther deze tekst als een gebed van Christus tot Zijn Vader. Als hij de tekst naar de derde Schriftzin persoonlijk wilde toepassen, was dat echter onmogelijk. Een mens kan dit gebed van Psalm 31 niet overnemen! God is volmaakt rechtvaardig. Hij kan in Zijn vergeldende gerechtigheid niet anders dan de mens straffen met Zijn eeuwige toorn.

In de bekende *Tischreden* (of tafelsprekken), die uit 1545 dateren, blikte Luther ook op die periode in zijn leven terug. Hij tekent zijn geestelijke nood van die tijd als volgt: 'Ik zei: Het lijkt waarachtig wel alsof het nog niet genoeg is dat wij, arme zondaren en door de erfzonde voor eeuwig verdoemden, door de Wet der Tien geboden met allerlei moeiten belast worden. Nu komt God ons ook met Zijn Evangelie die ellende vermeerderen en gaat ons ook nog bij monde daarvan met Zijn gerechtigheid en toorn bedreigen'.

Geschonken gerechtigheid

In zijn diepe geestelijke nood ging Luther Schrift met Schrift vergelijken om de betekenis van het woord gerechtigheid toch te mogen verstaan. Het licht ging daarover op, toen hij bij zijn onderzoek gekomen was bij Romeinen 1:17: 'De gerechtigheid Gods wordt in hetzelfde - in het Evangelie! - geopenbaard uit geloof tot geloof, gelijk geschreven staat: de rechtvaardige zal uit het geloof leven'. Wat bedoelt Gods Woord met gerechtigheid? Luther heeft de Heere gesmeekt om dat te mogen verstaan. In de torencel van het klooster te Wittenberg die hem ter beschikking stond, is het licht opgegaan. Daar ontving hij zijn 'Turmerlebnis', de ervaring in de toren. Daar zag hij het voor de eerste keer in zijn leven. Paulus bedoelt *niet* de gerechtigheid die God van een zondaar eist. De apostel spreekt over een andere gerechtigheid: de gerechtigheid van Christus, die de Heere aan zondaren uit genade schenkt.

Van die tijd zou hij later zeggen: 'Ik haatte dat woord 'gerechtigheid'. Het vervloekte en verdoemde mij. Ik zei tegen God: Houdt Ge dan nooit op om mij te plagen met Uw toorn? Maar ik hield niet op te bonzen tegen dat woord van Paulus: de rechtvaardige zal door zijn geloof leven. En ineens zag ik het: wij leven, wij leven niet door ons doen, maar door Gods schenkende gerechtigheid in Christus. Toen werd die tekst van Paulus mij tot een porta paradisi, tot de deur van het Paradijs'.

Betekenis van Luthers geestelijke ontwikkeling

Deze geestelijke ontwikkeling bracht Luther ertoe om zijn stellingen aan te slaan aan de deur van de slotkapel te Wittenberg. Hij heeft er geen moment aan gedacht om reformator te worden, maar de Heere Zelf heeft hem tot kerkhervormer gemaakt. De stellingen raakten het hart van velen. Zo lezen we in stelling 62: 'De ware schat der kerk is het hoogheilig evangelie van de glorie en de genade van God'.

Vrienden vermenigvuldigden de stellingen. In zeer korte tijd werden ze over heel Duitsland en Europa verspreid. Ze kwamen in handen van het gewone volk. De Reformatie was geboren.

Als we op de innerlijke worsteling van Luther terugblikken, kan de betekenis daarvan voor de kerk van alle tijden in een zestal punten worden aangeduid.

1. De Schriftuitleg

De Reformatie vroeg alle aandacht voor de letterlijke betekenis van de tekst van de Schrift, die door de Heilige Geest wordt toegepast. De allegorie was van de baan! In het twistgesprek met Johannes Eck in de Thomaskerk te Leipzig in 1519 stond de tekst uit Mattheüs 16 centraal: 'En ik zeg u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze Petra zal Ik Mijn gemeente bouwen'. Eck gaf hierbij een allegorische verklaring om het leergezag van de paus te onderbouwen. Luther eiste echter een letterlijke verklaring!

Zalig worden gaat in de weg van armer worden, van niets worden, opdat u het Luther mag nazeggen: 'Heere Jezus, Gij mijn zonden, ik Uw gerechtigheid'.

2. De plaats van de kerkleer

De leer van de kerk moet zich voegen naar de Schrift en niet omgekeerd. Deze gedachte leidde ertoe dat het kerkelijk leergezag van de paus en andere autoriteiten werd verworpen. Deze gedachte klinkt helder door in artikel 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis: Volkomenheid der Heilige Schrift om alleen te zijn een regel des geloofs.

3. De verkondiging van onze óngerechtigheid

Onze goede werken verdienen niet. Zalig worden is een zaak van enkel genade. Of om het met Luther te zeggen: 'Een ziel die vervuld is van zijn eigen, innerlijke gerechtigheid, kan niet gevuld worden met Gods gerechtigheid, want deze vult alleen degene die hongerig en dorstig zijn. Laat ons daarom tot God zeggen: O, hoe graag willen wij ledig zijn, opdat Gij vol moogt zijn in ons, opdat Uw kracht in mij wonen mag, werkelijk een zondaar zijn, opdat Gij mijn wijsheid moogt zijn'.

4. De rechtvaardiging van de goddeloze door het geloof alleen

In de prediking van de Reformatie valt de volle nadruk op de rechtvaardiging van de goddeloze om niet. Van de mens komt niets in aanmerking voor de zaligheid. Alleen de geschonken gerechtigheid van Christus redt van de dood. In het *Kostelijk Confite-mini*, een verklaring van Psalm 118 uit 1530, heft de hervormer vol verwondering een lofzang aan: 'Gij verhoogt ons, als Ge ons vernedert; Gij maakt ons rechtvaardig als ge ons tot zondaren maakt; Gij voert ons op ten hemel als Ge ons ter helle nederstoort; Gij geeft ons de overwinning, als Ge ons het onderspit laat delven; Gij maakt ons levend, als Ge ons laat doden; Gij troost ons als Ge ons doet treuren; Gij maakt ons wijs als Ge ons tot dwazen maakt'.

5. De rijkdom van Christus wordt centraal geplaatst

De Hervorming heeft de rijkdom van de genade in Christus opnieuw centraal gesteld. Daarvan zegt Luther: 'Alle goede dingen zijn verborg in het kruis en onder het kruis. Ik, arm, petieterig schepsel, vindt niet in de Schrift dan Christus en Die gekruisigd. Want Jezus Christus Zelf is alle goed, dat in de Schrift aan de rechtvaardigen wordt toegerekend, zoals blijdschap, hoop, heerlijkheid, kracht, wijsheid'.

6. Het gebruik van de middelen der genade

De reformatoren hebben steeds opnieuw onderstreept dat de Heere middellijk werkt. Volgens Luther zijn de oren hét orgaan van een christenmens: 'Want wij moeten niet, zoals de geestdrijvers doen, ons wijsmaken dat God ons buiten de weg der middelen om, zonder Zijn Woord, onmiddellijk ons hart troosten zou. Zonder het uiterlijke Woord gaat het niet en de Heilige Geest weet heel goed hoe Hij dat Woord in ons hart in herinnering moet brengen en nieuw leven in moet blazen, al zou het ook tien jaar geleden zijn, dat we het gehoord hebben'.

Tenslotte

Het is heel duidelijk, dat Heere Luther langs de weg der middelen heeft getrokken. Zo doet Hij nog. Hij spreekt tot zondaren door Zijn Woord en Geest. Hij maakt levend. Hebben we reeds Zijn stem mogen horen in ons leven? Kennen we het nieuwe leven nog niet? Als u daarop ontken-

nend moet antwoorden, smeeek toch om het werk van de Heilige Geest, opdat u zondaar of zondares voor God mag worden. De God van Luther leeft nog. Hij is nog Dezelfde. Hij laat het ons nog verkondigen: 'Ik raad u dat gij van Mij koopt goud, beproefd, komende uit het vuur, opdat gij rijk moogt worden' (Openbaring 3:18a). De Heere brak door de werking van Woord en Geest de eigengerechtigheid van Maarten Luther af. Zo breekt Hij in het leven van arme zondaren ook vandaag nog alle gronden buiten Christus af. Er gaat een streep door al het onze. Zalig worden gaat in de weg van armer worden, van niets worden,

opdat u het Luther mag nazeggen: 'Heere Jezus, Gij mijn zonden, ik Uw gerechtigheid'.

Daarin is iets van de voorsmaak van de eeuwige vreugde. Genade maakt klein. Genade houdt klein. We blijven na ontvangen genade altijd zo volstrekt afhankelijk van de bediening van de Heilige Geest. Daarvan getuigen de laatste woorden, die Luther op een briefje schreef in zijn sterfkamer. 'Wij zijn bedelaars. Hoc est verum. Dat is waar!'

(slot)

Waarde,

ds. M. Golverdingen

Eén keer is toch genoeg...

De christelijke gereformeerde kerk van Zuidlaren besloot onlangs de tweede dienst op zondag af te schaffen.

Wegens gebrek aan belangstelling. Zij die 's zondags na de morgendienst nog een verrassende nalezing begeren, moeten elders gaan shoppen. Een veeg teken.

Verwereldlijking

Het is niet moeilijk om als lid of als ambtsdrager van de Gereformeerde Gemeenten hoofdschuddend te constateren dat het bij andere kerken van gereformeerde signatuur wel erg hard achteruit gaat. De sluiting in Zuidlaren staat immers niet op zichzelf. Eerder is binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken de zorg uitgesproken over de afnemende belangstelling voor de tweede dienst. Ook binnen Gereformeerde Bondsgemeenten staat de zondagmiddagdienst onder druk, zeker als het gaat om een leerdienst waar de catechismusprediking centraal staat. De tweede dienst is de graadmeter voor de kerkelijke betrokkenheid. Anders gezegd, voor de doorwerking van de verwereldlijking in de gemeente.

Maar ook hier geldt: wie eens anders tuintje wiedt, ziet het onkruid in eigen hofje niet. Ook al kan men verdriet hebben over achteruitgang bij andere denominaties binnen de gereformeerde gezindte, de eerste verantwoordelijkheid ligt toch binnen het kerkverband waar men onder Gods voorzie-

nigheid een plaats heeft gekregen. En daar zijn zorgen genoeg, ook als het gaat om de invulling van de zondag.

Relatief vol

Natuurlijk, als men even buiten de eigen kerkmuren of de grenzen van ons land heeft gekeken, kan men met verwondering constateren dat het kerkbezoek in de reformatorische kerken relatief uitzonderlijk groot is. Dat geldt niet alleen, maar zeker ook onze gemeenten. Op zondagen zitten de meeste kerken van ons kerkverband gelukkig vol. Dat kan met dankbaarheid worden vastgesteld.

Elders op de wereld is dat anders. Wie bijvoorbeeld een bezoek brengt aan gemeenten van de Free Presbyterian Church in Schotland schrikt van het geringe aantal kerkbezoekers. Er zijn daar vaak meer plaatsen leeg dan bezet. Dat geldt ook de Strict Baptistgemeenten in Engeland of orthodox-protestantse gemeenten in Duitsland. Tegen die achtergrond is de situatie in ons land nog altijd positief te noemen. En toch, er is wel iets gaande. Wie op zondagmiddag of -avond tijdens de dienst eens rondkijkt, ziet direct dat ook in onze gemeenten het aantal bezoekers lager ligt dan 's morgens. En dan mis je niet alleen de kleine kinderen die er tijdens de ochtenddienst wel waren, maar die er nog niet aan toe zijn om twee keer mee te gaan. Terzijde, het lijkt er soms op dat kinderen tegenwoordig later 'kerkrijp' zijn dan

vroeger. Houden we de kinderen niet te lang thuis?

Behalve kleine jongens en meisjes met hun oppassende vader of moeder, mis je echter ook leden die gemakkelijk twee keer kunnen komen. Waar zijn ze? Thuis, of elders?

Shopper

Laten we nog van het meest positieve uitgaan. Ze kiezen er wel voor of twee keer per zondag naar de kerk te gaan: één keer in de eigen gemeente en één keer elders. 'Shopper bij de burens' heet dat. Binnen het eigen kerkverband, maar ook daarbuiten. Verandering van spijs doet immers eten. Zeker als je eigen predikant maar één of twee talenten heeft, dan snapt toch iedereen dat je graag gaat luisteren bij een prediker met meer talenten. Dan hoor je nog een stuk gedegen uitleg, een krachtig appel en een preek die aansluit bij de actualiteit of het niveau van de minder of meer intellectuele behoeften van een mens van deze tijd. Wat is daar op tegen?

Dit shoppen neemt toe als een gemeente vacant is of vacant wordt. Mensen hebben nu eenmaal liever een verse preek dan een belegen. Daarom rijden leden de eigen gemeente geregeld voorbij om zich, zoals ze zeggen, 'te zetten onder de levende bediening van het Woord.

Terzijde, dit argument op die manier gebruiken betekent dat men eigenlijk zegt: een gelezen preek is een dode bediening. Durft men dat werkelijk voor zijn rekening te nemen? Zeker, het lezen van een preek is een hulpmiddel. Geen ambtsdrager zal dat ontkennen. Maar het is wel een hulpmiddel dat de Heere wil gebruiken; waarover Hij menigmaal Zijn gunst betoond. En dat niet alleen in het verleden.

Het voorbijrijden van de eigen kerk en elders gaan luisteren omdat de prediker daar beter in de smaak valt, is een daad. Een daad die niet zondermeer valt goed te praten. Daarover later meer.

Het kan ook zijn dat men de zondagmiddagdienst overslaat. Een keer een preek aanhoren, overdenken en verwerken is al veel. Dat argument wordt wel 'netjes' gebruikt. Waarbij valt te betwijfelen of men de morgenpreek werkelijk overdenkt en verwerkt. Waarom? Als het goed is, vraagt elk preek om een vervolg en smaakt die naar meer.

Is het in werkelijkheid niet zo dat degenen die 's middags (of 's morgens, dat kan ook) de dienst overslaan dat

doen uit gemakzucht? Eén keer is genoeg en verder is het bed zo heerlijk, het boek zo spannend of het weer zo mooi dat je dan niet in de kerk gaat zitten. Jongeren, maar ook wel ouderen, laten op die manier met groot gemak de kerkdienst aan zich voorbijgaan.

Het lezen van een preek is een hulpmiddel. Geen ambtsdrager zal dat ontkennen. Maar het is wel een hulpmiddel dat de Heere wil gebruiken.

Werken

Er zijn ook leden die je soms de hele zondag mist. Niet omdat ze ziek zijn, maar omdat ze werken. Het zijn meestal moeders. Hun man en kinderen zie je in de kerk. Maar deze vrouwen hooguit één keer. Niet omdat ze thuis bij de vaten waken, maar omdat ze druk zijn met de werken van noodzakelijkheid en barmhartigheid: zieken verplegen, bejaarden verzorgen, kraamvrouwen bijstaan. Niks mis mee toch?

Zeker dat werk moet gedaan worden. De Heere Jezus ging hen daarin voor. Hij genas de zieken op de sabbatdag om daarmee duidelijk te maken dat de mens er niet was voor de sabbat maar

de sabbat voor de mens en Hij de Heere is over die rustdag. Als mensen zich op de rustdag inspannen om zieken, bejaarden en behoeftigen te helpen, is dat alleszins geoorloofd. Dit werk moet immers worden gedaan.

Het werk moet dus worden gedaan. Maar door wie? Is het inderdaad de bedoeling van het vierde gebod dat mensen (het zijn vooral moeders) op zondag de hele dag invallen voor de vaste krachten om de zorgtaken op zich te nemen. Natuurlijk heeft dat een praktisch voordeel. Op zaterdag en zondag zijn de vaders thuis. Dan kan moeder aan de slag. Financieel is dat ook aantrekkelijk. Weekenddiensten leveren een (behoorlijke!) toeslag op. Maar weegt dat op tegen het verzuim van de kerkdiensten en het afwezig zijn in het gezin gedurende het gezamenlijke rustpunt van de rustdag?

Laat helder zijn: het werk in ziekenhuizen en verzorgingstehuizen moet doorgaan. Dat werk wordt - zoals we zagen - ook niet verboden in het vierde gebod. Integendeel, maar het is de vraag of dit bijna uitsluitend gedaan moet worden door vrouwen die verder door de week thuis zijn om zorgtaken in hun eigen gezin op zich te nemen. Kan dat echt niet anders? Stof genoeg om verder over te denken.

(wordt vervolgd)

Klaaswaal,

ds. G.J. van Aalst

6

Is iemand krank onder u?

Ziekte brengt uit het evenwicht. Erger ziek worden brengt opnieuw uit het evenwicht. Iedere stap achteruit gaan, brengt strijd met zich mee. In die strijd kunnen we verschillende gevoelens onderscheiden.

In het vorige artikel spraken we over drie groepen van gevoelens die bij ziekten zijn te onderscheiden: afweer, afscheid en aanpassing (accommodatie). Over gevoelens die onder afweer vallen, spraken we in datzelfde artikel. Nu gaan we nader in op gevoelens rond afscheid en aanvaarding.

Ook degenen die rond de zieke staan, maken iets door van afweer, afscheid en aanpassing. De ene keer zal de

zieke eerder zijn gekomen tot een vorm van aanpassing, de andere keer zal de echtgeno(o)t(e) van de zieke zich eerder hebben aangepast. Dat verschil moet men in het oog houden.

Afscheid

De werkelijkheid dringt meestal langzaam tot mensen door. Men gaat erkennen: ik ben mijn gezondheid kwijt, het zal nooit meer worden als voorheen. We kunnen daarbij denken aan: nooit meer werken, nooit meer naar huis, nooit meer naar het huis van mijn kinderen en kleinkinderen, enzovoorts. Via afscheid nemen probeert men de kloof tussen de oude en de nieuwe werkelijkheid te overbrug-

gen. Dit is een pijnlijke en moeilijke opdracht. Stukje voor stukje wordt het innerlijk bewustzijn in overeenstemming gebracht met de nieuwe werkelijkheid.

De emotionele en lichamelijke pijn die men lijdt, ontaardt zich in: huilen, angst, boosheid, schuldgevoelens of schaamte. Deze uitingen kunnen we niet wegvagen met: U moet kijken naar wat u nog hebt. Of: Er zijn mensen die verkeren in veel ergere omstandigheden. Dáár moet u maar naar kijken. Dat is geen ware troost. We moeten leren dat gevoelens hun loop moeten en mogen hebben.

Boosheid richt zich meestal naar buiten toe, naar anderen toe. De dokter of de verpleging zijn dan ondeskundig. Had men maar eerder op de juiste wijze gereageerd, dan was het wel anders gegaan. De familie neemt te weinig taken over, komt te weinig op bezoek. Mijn man, mijn vrouw heeft het heel gemakkelijk, zit lekker thuis en ik zit hier in een verpleeghuis voor de rest van mijn leven.

Ook ambt dragers kunnen de toorn over zich uitgestort krijgen: we nemen te weinig notie van de zieke, of we brengen hem te weinig bezoek. Maar ook op God kan de boosheid zich richten. Zelfs na ontvangen genade vind je die gevoelens bij mensen. Denk maar aan Asaf. De goddelozen hadden vrede, geen banden tot de dood, terwijl Asafs bestraffing er elke morgen was (Psalm 73).

Daarnaast kunnen er schuldgevoelens zijn vanwege het nalaten van wat men had moeten doen: men heeft gerookt, of gedronken. Men is een weg gegaan die niet in overeenstemming was met Gods Woord. Er kan schaamte zijn vanwege afhankelijkheid, of over het verliezen van de controle over eigen waardigheid.

Er kunnen dingen zijn die tijdens het ambtelijk bezoek vragen oproepen: Zou hier wel ooit genade zijn geweest? Zou hier nog ooit bekering mogelijk zijn?

Laten we erop letten dat het een reactie kan zijn in de gebrokenheid van het leven door de zonde. Tegen boosheid ingaan, levert bij voorbeeld nog meer boosheid op. Beter is met de zieke te zoeken naar de diepste oorzaak van de boosheid, langs de weg van invoelingsvermogen, tact en geduld.

Bij bepaalde schuldgevoelens kan de ambtsdrager denken: Zal de roepstem in het ziek-zijn wat uitwerken? Laten we voorzichtig zijn. Door de tijd heen

kan duidelijk worden wat er geestelijk gezien werkelijk gaande is.

Ook in deze omstandigheden geldt dat we vooral goed moeten luisteren. Samen luisteren naar Gods Woord waar we mensen in de moeite van het leven ontmoeten. Maar ook horen hoe de Heere daarin kan en wil werken. Stort met de zieke de nood van hart en leven uit voor de Heere. Dit vraagt van degene die op pastoraal bezoek gaat een voortdurende omgang met Gods Woord en met de Heere in de binnenkamer.

Daarnaast kunnen we zieken ontmoeten die stil worden, die zich als het ware terugtrekken. Men kan apathisch zijn, gevoelloos, er kan gebrek aan concentratie zijn. Er kunnen depressieve gevoelens ontstaan. Vaak wordt de werkelijkheid van wat de patiënt meemaakt in moedeloosheid verwoord.

In religieuze zin kan men klagen over indrukloosheid, nergens zijn gedachten bij te kunnen houden, niet meer bekeerd te kunnen worden.

Wat mag en moet in dezen gewezen worden op de overvloeiende genade van God. De Heere plaagt en bedroeft mensen niet uit lust tot plagen, maar tot hun nut. Wat kan het in deze omstandigheden ook donker zijn voor Gods kinderen. Als God met Zijn genade niet vertroost. Als God niet schenkt dat hopen op Hem wachten. Zo was het voor Christen in Bunyans Christenreis één en al duisternis toen hij de Doodsjordaan in ging.

Aanpassing

Hoe erg een ziekte ook is, hoe diep ingrijpend blijvende gevolgen ook zijn, op den duur probeert men met de ziekte het leven wat voort te zetten. Er is een vorm van overgave aan het onvermijdelijke. Men schikt zich erin. Er kan een vorm van (dof) berusten zijn. Het is nu eenmaal niet anders, ik zal het er mee moeten doen. Anderen raken wat verzoend met de nieuwe omstandigheden. Aanpassing is geen stadium van hervonden geluk, maar van zich niet meer tegen het onontkoombare verzetten.

Je kunt buiten een verpleeghuis denken: Dat went nooit. Voor velen geldt

dat ook. Voor anderen kan het ook een thuis vormen. Een thuis waarna men terugverlangt als men in het ziekenhuis is opgenomen. Er is iets van: 'Als ik het niet slechter krijg dan zo, dan doe ik het er mee.'

Als de vraag al gesteld is: 'Wat zou God met de roepstem te zeggen hebben gehad?' dan raakt die vraag soms gaandeweg weer op de achtergrond. Wat blijkt veelal dat ook tegenslagen mensen niet brengen tot het aanhoudend gebed om genade. Toch blijft het nodig om te horen hoe men omgaat met de kostbare genadetijd die er nog is.

Toelevend naar de dood tijdens een ernstige ziekte kan bij sommige patiënten de aanpassing van het zich verzoend hebben met het onvermijdelijke sterven, ook gevonden worden. Men voelt aan het lichaam dat het zo niet langer verder kan gaan. Men ziet de dood als onvermijdelijke werkelijkheid. Er worden in deze omstandigheden in de familiekring, maar ook in pastorale gesprekken, wel wensen geuit over de begrafenis en over alles wat daarmee samenhangt. Werkelijke aanvaarding ontstaat alleen door Gods genade. Dan maakt de Heere waar: 'Als ik omringd door tegenspoed, bezwijken moet, schenkt Gij mij leven'. Dan ontmoeten we een zieke zondaar die nergens rechten op heeft, en die als een onwaardige van genade alleen moet leven uit de ene Levensbron.

Wat een zegen om daarover te horen te spreken tijdens een pastoraal bezoek. Om op te merken dat in de grootste smart de Heere het hart in Hem gerust maakt. Wat kan een ziekbed in deze omstandigheden voor een ambtsdrager een plaats zijn van onderwijs in Gods genadedaden.

Barendrecht,

ds. L. Terlouw

Begravenis ds. J. Spaans

Nadat de rouwdienst in Norwich op donderdag 15 oktober was beëindigd, ging een ieder zijns weegs. Velen moesten weer reizen om thuis te komen; anderen zouden in de volgende dagen naar Corsica trekken om daar het stoffelijk overschot van ds. J. Spaans aan de schoot der aarde toe te vertrouwen.

Op Gods dag gaf de Heere te spreken in de rouwende gemeente uit Hebreë 13:7, "Gedenkt uw voorgangers, die u het Woord Gods gesproken hebben; en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst van hun wandel." Hoe aangrijpend is dat - na vijftienvintig jaar - plotseling een ledige kansel. Maar dit blijft: "Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en in der eeuwigheid."

Toen op dinsdag 20 oktober het uur van de begravenis in Corsica aanbrak, was het nieuwe kerkgebouw geheel gevuld. De gemeente daar was trouw opgekomen om met de familie samen te zijn, maar ook velen uit de naburige gemeenten, en enkelen van ver. Het deed goed om te zien dat het grootste deel van de kerkenraad van Norwich aanwezig was met meerderen uit de gemeente om hun herder en leraar de laatste eer te bewijzen. Ook waren er weer medebroeders in de bediening.

Ds. E.C. Adams leidde de dienst vanuit Openbaring 14:13, "Schrijf, zalig zijn de doden die in den Heere ster-ven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen." Het was opmerkelijk dat hoewel ds. Spaans bijna dertig jaar geleden uit Corsica vertrokken was, hij nu de eerste was die begraven werd vanuit het nieuwe kerkgebouw. Een jaar lang was er geen begravenis geweest. In Norwich hadden ds. J. den Hoed en ouderling W. Pas gesproken en had de jongste zoon bedankt namens de familie. In Corsica spraken ds. H. Hofman jr. en ouderling J. van Brugge. Later bedankte de oudste zoon.

Ook nu werd de kist door de kleinzoons uitgedragen en de meesten liepen de korte afstand naar de begraafplaats. Ik vermoed dat het zo nog nimmer in Corsica had plaats gevon-

den: een lange stoet van zwart en donker geklede rouwdragers. Ds. P.L. Bazen voerde het woord bij het open graf, nadat hij eerst uit de Schrift had gelezen. Toen hebben we het lichaam van Gods knecht gelegd op zijn ruststede. Het lichaam werd gezaaid in verderfelijheid, maar eenmaal wordt het opgewekt in onverderfelijheid. Wat zal het zijn als op de jongste dag ook daar de graven zullen opengaan en de doden zullen opstaan. "Die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwige leven, en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing."

Voor de weduwe en familie vooral waren het bijzondere weken. Maar de

Heere heeft steun en kracht geschonken. Er is diepe bedroefdheid en stille berusting. Naar 's HEEREN Woord houdt Hij de wezen en weduwen staande. Mocht de God van hun man en vader gedurig hun Toevlucht wezen.

Tenslotte, hoe zullen we nu eindigen? Niet in de mens. Niet in de ledige plaats. Ook niet in de droefheid alleen. Waarin dan wel? Eén van Gods knechten in het oude vaderland hoorde van het sterven van ds. Spaans toen hij thuiskwam van de catechesatie op die maandag. Toen zei hij: Het begint van binnen te zingen:

*Zo zal de heerlijkheid der vromen
Op 't luisterrijkst te voorschijn
komen;
Zo schenkt Gods goedheid hun
begeren;
Lof zij de HEER' der heren!*

St. Catharines, ds. A.H. Verhoef

KERKNIEUWS

■ BEROEPINGSWERK

BEROEPEN

Te Katwijk aan Zee:

ds. C.A van Dieren te Rijssen-Noord;

Te Hoofddorp en Oosterland:

ds. D. de Wit te Rijssen-West;

Te Ouddorp: ds. P. Melsis te Veen;

Te Rhenen:

ds. G.J.N. Moens te Meliskerke.

BEDANKT

Voor Nieuwdorp: Ds. P. Melis te Veen;

Voor Ridderkerk-Slikkerveer:

ds. W. Visscher te Amersfoort.

■ PASTORIEZORGEN IN ZWIJNDRECHT

Er zijn grote zorgen over de gezondheid van **ds. J. Veenendaal**. Reeds geruime tijd waren er vermoeidheidsverschijnselen. Dit leidde ertoe dat hem door de huisarts werd verboden enig pastoraal werk te doen. Dat zou in de eerste instantie voor een maand zijn. Tijdens die periode kwamen er meer klachten openbaar. Uiteindelijk werd de zeer ernstige diagnose vastgesteld dat er een kwaadaardig gezwel in de nier en longen zit. Een behandlungsplan zou worden

opgesteld. Dit is op het moment van het schrijven van dit stukje (vrijdag 23 oktober) nog niet gebeurd. Er zijn meerdere complicaties bijgekomen. Er is een bloeding in de nier en er zijn meerdere uitzaaiingen geconstateerd. Ds. Veenendaal is in het ziekenhuis te Dordrecht opgenomen.

De Heere moge onze broeder gedenken in deze zeer zware omstandigheden. Er blijft maar één roep over: 'Heere, gedenk mijner'. Er moge antwoord komen uit het binnenste heiligdom. Een geloofsgezicht op de Borg is eeuwig genoeg. De Heere gedenke onze broeder en zijn vrouw. 'Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen' (Ps. 91:1)

Lisse,

ds. C. Neele

■ PASTORIEZORGEN IN LISSE

In zijn woning is onze geliefde mederedacteur **ds. Neele** gevallen. Na een korte opname in het ziekenhuis voor onderzoek stelde men vast, dat er geen sprake was van een heupbreuk. Een week lang heeft hij zich met bijna ondraaglijke pijn 'voortgesleept'. Vervolgens bleek na

opnieuw opgenomen te zijn, dat er wel degelijk sprake was van een breuk van zijn linkerheup... Inmiddels mocht hij na de operatie weer huiswaarts keren en is de pijn weggenomen. Bij recente nabere controle is gebleken, dat alles goed op zijn plaats zit. Alleen mag hij gedurende een aantal weken dit been op geen enkele manier belasten. Wat hem extra belemmert.

Daarbij komt dat de ziekte MS verder doorwerkt. Het lopen is hierdoor praktisch onmogelijk geworden. Daarom zijn er al enige tijd door de goede zorgen van zijn kerkenraad diverse voorzieningen in de pastorie en in de kerk getroffen. Overeenkomstig zijn hartelijk verlangen om toch het Woord Gods te bedienen is er nu een noodkansel gemaakt op het podium van de kerk, waar hij met zijn rolstoel door de dienstdoende ouderling opgereden kan worden. Zo mag hij zittend toch het Woord Gods verkondigen in het midden van de gemeente van Lisse. U zult begrijpen dat voorgaan in andere gemeenten op dit moment helemaal niet mogelijk is. Wat zullen we anders zeggen, dan dat de Heere voortdurend zal tonen: Ik zal u onderwijzen en u leren van de weg dien gij gaan zult; Ik

zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn... (Psalm 32:8): Moge er voor onze broeder veel gebed zijn. Heel veel gebed!

Klaaswaal, ds. G.J. van Aalst

■ AANGEPASTE KERKDIENTST HARDINXVELD-GIESSENDAM

Op **zaterdag 31 oktober** zal er een aangepaste kerkdienst voor mensen met een verstandelijke handicap worden gehouden in de Eben-Haëzerkerk van de Geref. Gemeente te Hardinxveld-Giesendam, Buitendams 118. Ds. W.J. Karels hoopt in deze dienst voor te gaan. Aanvang: 15.00 uur. Iedereen is van harte welkom.

■ MUTATIES KERKELIJK JAARBOEK 2009

* Pag. 179, **gemeente GOUDA.**

Scriba is nu: H. de Jong, Prunuslaan 7, 2803 SC Gouda, tel.: 0182-58 03 98, e-mail: scriba@gergemgouda.nl

* Pag. 370, **gemeente ZWOLLE.**

M.i.v. 1 november a.s. is scriba: C. Brouwer, Zwaluw 51, 7951 MB Staphorst, tel. 0522-44 56 56.

De algehele leiding is in handen van ouderling K. Kleppe van de Geref. Gemeente te Kapelle-Biezeling. Aanvang: 19.30 uur. Tevens zal deze avond de Kerst CD "Eng'len kwamen eenmaal melden" met koor en samenzang vanuit Middelburg worden gepresenteerd. Prijs € 10,- (excl. verzendkosten), te bestellen via tel. 0118-465117/470907

■ BESTUURLIJKE FUSIE SILOAH EN SVRO

Na maanden van intensieve voorbereiding hebben Siloah en SVRO, zorginstellingen van de Geref. Gemeenten, besloten tot een bestuurlijke fusie. Deze fusie zal 1 januari a.s. een feit zijn. De bestuurders van de nieuwe organisatie zijn dhr. J. Hoekman (voorzitter) en mevr. G.J. de Pater. Ad interim bestuurder van de SVRO, mevr. J.H. Verhagen, neemt per 31 december a.s. afscheid.

Na de fusie blijven Siloah en SVRO als afzonderlijke werkmaatschappijen bestaan; daarmee blijven ook de huidige, en lokaal verankerde, organisatienamen Siloah en SVRO bestaan. Voor de overkoepelende organisatie wordt een nieuwe naam bedacht, die medio december a.s. zal worden gepresenteerd.

■ FEBE NAJAARSBIJENKOMST TE VEENENDAAL

Op **7 november** hoopt de vereniging Febe een bijeenkomst te houden in de Adventkerk van de Geref. Gemeente te Veenendaal, Vijftien Morgen 51. Dr. B.S. Cussveller (docent aan de CHE) zal spreken over: "De beroepscode; wat kan, mag en moet ik ermee?"; waarna er een interactief deel met workshops volgt over dit thema. Aanvang: 14.00 uur.

Zowel zij die werkzaam zijn in de gezondheidszorg, als andere belangstellenden worden van harte uitgenodigd voor het bijwonen van deze bijeenkomst.

■ BIJENKOMST 'SAMEN ALLEEN'

"Samen Alleen" is een vereniging van weduwen en weduwnaren die nog geen 55 jaar zijn. Zij houdt op **6 november** haar najaarsbijeenkomst. Spreker: J.E. van Toor over "notariële aspecten na overlijden van de partner". Plaats: Chr. Geref. Kerk te Bunschoten, Bikkerweg 7. Aanvang: 20.00 uur. Info: tel. 0577-492188 of: www.samenalleen.nl. Ieder die tot de doelgroep van deze vereniging behoort is hartelijk welkom.

■ DONATEURSWERVING GBS

De Bijbel, het volmaakte kompas. Dat is het thema van de landelijke donateurswerving van de Gereformeerde Bijbelstichting (GBS).

Vrijwilligers verspreiden een speciale

BERICHTEN

■ VERKOPING TE GENEMUIDEN

De vrouwenvereniging 'Wees een zegen' van de Geref. Gemeente te Genemuiden nodigt u van harte uit voor haar jaarlijkse verkoping op **zaterdag 31 oktober** van 10.00 to 14.30 uur in de Jachin en Boazkerk, Taghof 3. Er is van alles te koop: zowel etenswaren als verschillende andere artikelen. De opbrengst is voor de zending, vakantieweken gehandicapten, bijzondere noden en evangelisatie.

■ OUDERAVOND HELPENDE HANDEN MIDDEN-NEDERLAND

Het bestuur van de afd. Midden-Nederland van Helpende Handen nodigt ouders/familie en verzorgers van onze gemeenteleden met een verstandelijke beperking hartelijk uit voor de ouderavond, die gehouden zal worden op **donderdag 12 november** in een zaal van de Bartholomeushof, behorend bij de kerk van de Geref. Gemeente van Scherpenzeel (adres: Prinsenlaan 27, achterzijde). Het zal deze keer gaan over: **Van indicatiestelling door het C.I.Z. tot**

zorgzwaartepakket! Mevr. M. Sollie, consulent bij Helpende Handen, zal aan de hand van praktijksituaties een inleiding verzorgen. Het is belangrijk dat alle betrokkenen goed op de hoogte zijn van de wet- en regelgeving en de (on)mogelijkheden voor zorg en diensten voor mensen met een beperking, alsmede wat Helpende Handen hierin voor u als zorgvrager/ouder/cliëntvertegenwoordiger kan betekenen. Informatie over deze avond bij: H.D. Vierbergen, tel. 0318-650752

■ ZANGAVOND IN VLISSINGEN

"Omnis Cantare" hoopt **zaterdag 7 november** een koor- en samenzangavond te houden in de Grote of St. Jacobskerk te Vlissingen, die in het teken zal staan van "Zeeland 65 jaar vrij". Medewerking wordt verleend door een samengesteld mannenkoor (165 man) en baritonsolist Karel Bogerd. Organist Pieter Heykoop, zal naast het begeleiden van de koor- en samenzang, ook improviseren.

brochure en vragen mensen om donateur van de GBS te worden. De doelstelling van de GBS is het verspreiden van Bijbels in nauwgezette vertalingen in binnen- en buitenland. Voor opgave als donateur (bijdrage vanaf € 2,50 per jaar) of toezending van de brochure kunt u (portvrij) schrijven naar: GBS, afd. Donateursadministratie, Antwoordnummer 2809, 4140 WB Leerdam.

Bellen of mailen kan ook: tel. 0345-61 01 55; e-mail: j.haalboom@gereformeerdebijbelstichting.nl

■ KONINKLIJKE ONDERSCHIEDING

Onze broeder M.D. Weijers mocht er bij stilstaan dat hij 25 jaar in het ambt van diaken heeft mogen dienen. Eerst ruim 4 jaar in de gemeente van Capelle aan den IJssel-Middelwatering en sinds 30 december 1988 in onze gemeente. Bijna 15 jaar vervulde hij daarbij het omvangrijke werk van scriba. Met grote inzet en nauwgezetheid. Op 15 oktober is in besloten kring aan dit feit aandacht gegeven. Bij die gelegenheid is aan de heer Weijers een koninklijke onderscheiding uitgereikt. Hij is benoemd tot lid in de orde van Oranje-Nassau. Bij deze gebeurtenis is ook gememoreerd dat hij vele jaren bestuurlijk werk gedaan heeft

voor d' Amandelhof en SGZZH, tegenwoordig Cedrah. Alsook dat hij deel uitmaakt van het deputaatschap Diaconale Maatschappelijke Zorg en van het bestuur van De Vluchtheuvel. De Heere heeft onze broeder, ondanks dat hij al meer dan 20 jaar te maken heeft met de ziekte M.S., de kracht, de inzet en de lust geven tot al dit werk. Hem komt de eer toe. Hij gedenke onze broeder met zijn vrouw en gezin ook in het verdere en moge hen bovenal verrijken met Zijn genade die de eeuwigheid verduurt.

Kerkenraad Geref. Gemeente
Krimpen a/d IJssel

■ CORRECTIE

Het juiste tel.nr. voor het bestellen van de in De Saambinder van 22 oktober bedoelde vertel-CD (prijs € 9,50) over Johannes Calvijn, waarvan de opbrengst bestemd is voor kerkbouw Geref. Gemeente te Middelharnis, is: 0187-48 26 14.

Voor alle in dit nummer genoemde toekomstige data geldt:

Indien de Heere wil en wij leven.

KERKDIENTEN

■ ZONDAG 1 NOVEMBER 2009

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Tuinier en 14.30 uur leesdienst; Aalburg 19.00 uur ds. L. Blok; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Apeldoorn 10.00 en 17.00 uur ds. Kleppe; Arnhem 10.00 en 16.00 uur ds. Vergunst; Barendrecht 10.00 en 16.30 uur ds. Terlouw; Barneveld-Centrum 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Barneveld-Zuid 9.30 en 19.00 uur ds. Bredeweg; Beekbergen 19.00 uur ds. Schot; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Berkenwoude 10.00 en 19.00 uur stud. Maljaars; Bodegraven 10.00 uur ds. Van Ekeveld; Borssele 9.30, 14.00 en 18.00 uur ds. De Heer; Boskoop 9.30 uur ds. Paul; Brakel 10.00 en 18.30 uur stud. IJsselstein; Breda 14.30 uur ds. Karens; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur leesdienst; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. Moerkerken en 15.30 uur stud. Maljaars; Delft 10.00 en 16.00 uur ds. De Waard; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Den Helder 10.00 en 16.00 uur stud. Visser;

Deventer 18.00 uur ds. J. Karels; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. Schipper; Dordrecht 10.00 en 17.30 uur ds. W. Harinck; Ede (Nieuwe Kerk, Verl. Maanderweg 33) 12.30 en 19.00 uur stud. Baaijens; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. Van Manen; Emmeloord 18.45 uur ds. Kattenberg; Enkhuizen 10.00 en 16.00 uur ds. Heijkamp; Enter 15.00 uur ds. Schreuder; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. Meeuse en 14.00 uur leesdienst; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 (H.A.) en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 10.00 en 18.00 uur ds. De Leeuw; 's-Gravenhage 18.00 uur ds. Van Rijswijk; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur ds. Hakvoort en 14.00 uur leesdienst; 's-Gravenzande 9.30 (H.A.) en 15.30 uur ds. Van Rijswijk; Groningen 10.00 uur ds. Kattenberg; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 (H.D.) en 16.30 uur ds. Joosse; Hilversum 17.00 uur ds. Van Ekeveld; Hoofddorp 9.30 en 16.00 uur ds. Boogaard; Hoogvliet 10.00 (H.A.) ds. Van Aalst

en 19.00 uur ds. Terlouw; Houten 11.00 en 17.00 (H.D.) ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 15.00 uur (H.D.) ds. Tanis; Kapelle-Biezeling 9.30 en 18.00 uur ds. Baan en 14.00 uur leesdienst; Klaaswaal 9.30 uur leesdienst en 18.00 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Krabbendijke 9.30 (H.A.) en 18.30 uur ds. Hoogerland; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur ds. P. Mulder; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Meeuwen 14.30 uur ds. Melis; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur leesdienst; Melissant 18.00 uur ds. Gunst; Middelburg-Centrum 9.30, 14.00 en 18.30 uur leesdienst; Middelburg-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Van Gelder; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. De Jongste; Moerkapelle 9.30 uur leesdienst (doventolk); Naaldwijk 19.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. Vermeij; Nieuwdorp 14.00 uur ds. Meeuse; Nieuwe Tonge 10.00 (H.D.) en 18.00 uur ds. P. Blok; Nieuwerkerk 9.30 en 15.30 uur leesdienst; Nieuwer ter Aa 15.30 uur ds. Brugge; Nijkerk 14.30 uur ds. Van Manen; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur (H.D.) ds. Schot; Oostburg 10.00 (H.A.) en 15.00 uur ds. Moens; Oosterland 10.00 uur ds. Gunst; Opheusden 15.30 uur ds. Verweij; Opperdoes 19.00 uur stud. Visser; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Pater; Ouddorp 18.30 uur ds. C. Harinck; Poederoyen 14.30 uur stud. IJsselstein; Poortugaal 19.00 uur ds. P. Mulder; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur leesdienst; Ridderkerk-Slikkerveer 9.30 en 16.30 uur ds. Mijnders; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. Van Dieren en 14.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Schreuder en 14.30 uur leesdienst; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 uur ds. Driessen en 16.30 uur ds. Paul; Rotterdam-Centrum 10.00 en 17.00 uur ds. Silfhout; Rotterdam-IJsselmonde 14.30 uur ds. De Leeuw; Rotterdam-Zuidwijk 10.00 en 16.00 uur ds. Visscher; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Bakker en 14.00 uur leesdienst; Scherpenzeel 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. Verschuure; Slie-drecht 12.00 uur ds. W.J. Karels en 19.00 uur leesdienst; Soest 9.30 en 16.00 uur stud. G.W.S. Mulder; Spijkenisse 14.30 uur ds. Pater; Sprang-Capelle 14.30 uur ds. W. Harinck; Terneuzen 10.00 uur ds. C. Harinck en 15.00 uur ds. Van Gelder; Terwolde-De Vecht 9.30 en 14.30 uur (H.D.) ds. Boeder; Tricht-Geldermalsen 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. Labee; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. Van Belzen; Utrecht 19.15 uur ds. Van der Net; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 uur ds. Verweij en 15.30 uur ds. F. Mulder; Vlissingen 9.30 uur leesdienst en 15.00 uur ds. Goverdingen; Waarde 9.30 en 18.00 uur ds. Golverdin-

gen en 14.00 uur leesdienst; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. Karens; Westkapelle 14.00 uur ds. Tuinier; Wierden 15.00 uur ds. De Wit; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. Brugge; Wolphaartsdijk 14.00 uur ds. Van Krimpen; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen en 14.00 uur leesdienst; Zeist 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Zwijndrecht 9.30 leesdienst en 14.30 uur ds. Joosse.

■ DINSDAG 3 NOVEMBER 2009

Deventer 19.00 uur ds. Verweij (dankdag); Dirksland 19.30 uur ds. Schipper; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. Mondria.

■ WOENSDAG 4 NOVEMBER 2009 DANKDAG

Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Alphen a/d Rijn 15.00 en 19.30 uur ds. Hakvoort; Amersfoort 14.30 en 19.30 uur ds. Visscher; Andijk: zie Enkhuizen; Apeldoorn 14.30 en 19.30 uur ds. Meeuse; Barendrecht 14.30 en 19.30 uur ds. Terlouw; Barneveld-Centrum 9.30, 14.00 en 19.30 uur ds. Hogchem; Barneveld-Zuid 9.30, 14.00 en 19.30 uur ds. Bredeweg; Beekbergen 10.00 uur ds. Mondria en 15.00 uur ds. Schreuder; Benthuzen 9.30 en 16.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 10.00 uur ds. Visscher en 19.30 uur ds. C. Harinck en 14.00 uur ds. C. Harinck; Bodegraven 14.30 en 19.00 uur ds. Van Gelder; Boskoop 15.00 en 19.30 uur (herdenking 75-jarig bestaan) ds. Golverdingen; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 19.45 uur ds. Silfhout; Capelle a/d/ IJssel-West 9.30 uur ds. W.J. Karels, 14.30 uur stud. Maljaars en 19.45 uur ds. Moerkerken; Delft 10.00 16.00 uur ds. De Waard; De Valk-Wekerom 9.30, 14.00 en 19.30 uur ds. Van Boven; Den Helder 15.00 en 19.00 uur stud. IJsselstein; Doetinchem 9.30 uur ds. J. Karels en 19.30 uur ds. Verweij; Dordrecht 14.30 en 19.45 uur ds. Brugge; Ede (Nieuwe Kerk, Verl. Maanderweg 33) 9.30 en 15.30 uur ds. Verweij; Elspeet 10.00 en 19.00 uur ds. Van Manen; Emmeloord 9.30 en 16.00 uur ds. Tuinier; Enkhuizen (In de Ontmoetingskerk) 15.00 en 19.30 uur ds. Heijkamp; Enter 15.00 uur ds. De Wit en 19.30 uur ds. Van der Net; Gorinchem 15.00 en 19.30 uur ds. L. Blok; Gouda 14.30 en 19.30 uur ds. Clements; 's-Gravenhage 10.00 uur ds. Paul en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenzande 15.00 en 19.30 uur ds. Van Rijswijk; Haamstede 10.00 uur ds. De Heer; Hardinxveld-Giessendam 14.30 en 19.30 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. Joosse; Hoogvliet 15.00 en 19.45 uur stud. Baaijens; Houten 10.00 en 15.30 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 19.00 uur ds.

Tanis; Klaaswaal 10.00 en 16.30 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Krimpen a/d IJssel 9.30, 14.30 en 19.45 uur ds. P. Mulder; Leiderdorp 14.30 uur ds. W. Harinck en 19.30 uur stud. G.W.S. Mulder; Lelystad 14.30 en 19.30 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Marknesse 9.30 en 14.30 uur ds. Van Belzen; Moerkapelle 14.30 en 19.00 uur (doventolk) ds. Baan; Nieuw Beijerland 9.30 en 16.00 uur ds. Vermeij; Nieuwerkerk 9.30 en 15.30 uur ds. Gunst; Nijkerk 14.30 en 19.00 uur ds. Hoogerland; Nunspeet 9.30, 14.30 en 19.30 uur ds. Schot; Oosterland 10.00, 14.30 en 18.30 uur ds. Bakker; Opheusden 10.00 uur ds. Meeuse en 17.00 uur ds. Moens; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Pater; Oudemirdum 14.00 uur ds. Kleppe en 19.00 uur ds. Tuinier; Poortugaal 15.00 en 19.30 uur ds. De Heer; Rhenen 14.30 uur ds. Verschuure en 19.30 uur ds. Moens; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. De Leeuw; Rijssen-Noord 9.30 en 19.30 uur ds. Van Dieren; Rijssen-West 9.30 en 19.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 19.30 uur ds. Schreuder; Rotterdam-Alexanderpolder 15.00 en 19.30 uur ds. Schipper; Scherpenzeel 10.00 en 19.00 uur ds. Verschuure; Sliedrecht 9.30 uur stud. G.W.S. Mulder; Spijkenisse 14.30 en 19.45 uur stud. Visser; Terwolde-De Vecht 14.00 en 19.30 uur ds. Boeder; Tricht-Gelder malsen 14.30 en 19.30 uur ds. Labeer; Uddel 10.00 en 19.00 uur ds. Mouw; Veen 14.30 en 19.30 uur ds. Melis; Veenendaal 10.00 en 16.30 uur ds. Boogaard; Waardenburg 14.30 en 19.30 uur ds. Mondria; Wageningen 14.30 en 19.30 uur ds. F. Mul-

der; Werkendam 10.00, 15.00 (H.D.) en 19.30 uur ds. Karens; Woerden 10.00 en 19.00 uur ds. W. Harinck; Zeist 10.00 en 19.30 uur ds. Van Eckevelde; Zwijndrecht 15.00 ds. Pater en 19.30 uur ds. Joosse.

■ DONDERDAG 5 NOVEMBER 2009

Kamperland 19.30 uur ds. Baan; Krimpen a/d IJssel 14.30 uur ds. P. Mulder (huw.bev.); Meeuwen 19.30 uur ds. Van Rijswijk; Ooltgensplaat 19.30 uur ds. Van der Net; Ouddorp 19.30 uur ds. Meeuse; Poederooyen 14.30 uur stud. Visser en 19.00 uur stud. IJsselstein (dankdag); Ridderkerk-Slikkerveer 19.30 uur ds. Schot.

■ VRIJDAG 6 NOVEMBER 2009

Kootwijkerbroek 13.00 uur ds. Beens (huw.bev.).

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar ('t Wuiver 2-a) 10.00 en 16.30 uur ev. G. Baan; Amsterdam (Looiersgracht 70) 10.30 en 17.00 uur ev. J. Krijgsman; Emmen (Prinsesselaan 6-l) 9.30 en 15.30 uur ev. C. van Drunen; Leeuwarden (Achter de Hoven 2-c) 9.30 en 16.00 uur ev. S. de Visser; Merksem (Oude Bareellei 64) 10.00 en 17.00 uur ev. A. van Setten; Tilburg (Offenbachstraat 105) 10.00 uur ev. A. van Setten en 18.30 uur ev. H.J. van den Boogaart.

■ EVANGELISATIEBIJEENKOMSTEN WOENSDAG 4 NOVEMBER 2009 DANKDAG

Amsterdam (Looiersgracht 70) 19.30 uur ev. J. Krijgsman; Tilburg (Offenbachstraat 105) 19.30 uur ev. H.J. van den Boogaart.

ADVERTENTIES

Groot, **vrijstaand huis te huur** in schitterend gebied op Veluwe. Beneden 2 grote slaapkamers en boven 3. Info: 0578-613395

begravenisverzorging Den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, Den Haag en omstreken.

Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.

Geen crematies.

Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 4600509

www.begravenisverzorgingdenhollander.nl

TE KOOP:

SLIEDRECHT STORMRAND 11

zeer prettig gelegen tussenwoning met uitzicht op park, tuin op het zuiden, wijk de Grienden.

Info: 06-10937448

Te huur woning naast boerderij

3 slaapkamers, alles begane grond. tussen Leersum & Scherpenzeel. tel. 0343 481464.

Voor het leveren en leggen van **natuurstenen- en keramische vloeren**. Alleen eerste klas kwaliteit en steeds de **laagste prijs**. Tegelzettersbedrijf **J. Slingerland**, 0184-611917.

*Begrafenisonderneming
De Klooe*

Delkant 8 - 5311 CJ Garamen
Tel. 0418 - 56 21 74
*
Voor Leerdam en omstreken
J.H. van Panhuis 06 - 51 52 31 03
*
www.begrafenisondernemingdekloe.nl

**T.K.: Chalet op seniorenpark
"Klaverveld" te Garderen.**
Indeling: woonkamer, open keuken,
ruime tweepersoons slaapkamer en
badkamer. Bosrijke omgeving en
kerk op loopafstand.
Prijs €12.000,- voor meer
informatie of foto's belt u met
dhr. P. van Dongen 06-12235410 /
pjvdongen@hotmail.com

Te huur **vakantiewoning** in
Harskamp op de VELUWE
10 pers. Kerstvakantie nog vrij.
Tel. 06-46582771

AVONDMAAL-SERVIEZEN
Uit voorraad of naar tekening.
Schoonhovens Silverhuys B.V.
Postbus 35, 2870 AA Schoonhoven,
Telefoon 0182 - 382614.

De Laatste Zorg
Begrafenisverzorging
Joop van Dijk Joh.zn.

- **Geen crematies.**
- Begrafenissen verzorgen wij geheel naar wens van de familie.
- Gespecialiseerd in thuisopbaring.
- Wij verzorgen begrafenissen in elke plaats waar u wenst.
- Ook als u niet of elders verzekerd bent.

Burg. ten Veldestraat 22 M 06-20 36 10 34
8281 ZS Genemuiden F 038-385 87 66
E info@delaatstezorg.nl
T 038-385 42 30 I www.delaatstezorg.nl

REVOKE
I www.revoke.nl
E info@revoke.nl
T 0184-642253

**Reformatorische Vereniging van
Ongewild Kinderloze Echtparen**

**BOEKEN EN MUZIEK
VAN DER BOOM**
Voorstraat 41 - 3245 BG Sommelsdijk
Tel. (0187) 482614 - Fax (0187) 484520

**Begrafenisverzorging
Van der Klooster**
De laatste zorg in vertrouwde sfeer
voor begrafenissen met een christelijke
visie op Goeree, Voorne & Putten,
Schouwe en omstreken

Arleen & Agaat van der Klooster
Broekweg 27, 3253 XB Ouddorp
Telefoon: 0187 - 494834
Mobiel: 06 - 51060136
www.begrafenisverzorgingvdklooster.nl
Wij doen geen crematies

ZENDING GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Het deputaatschap Zending Gereformeerde Gemeenten roept sollicitanten op voor de volgende functies:

Evangelist in Guinee

In verband met aanstaande repatriëringen van verschillende werkers is ZGG dringend op zoek naar zendingswerkers voor Guinee. Op dit moment heeft de vervulling van de functie van evangelist in Boké voorrang op andere nog openstaande vacatures. De evangelist krijgt als belangrijkste taak het bereiken van de moslimbevolking van Boké met Gods Woord. Ook beheert hij de leeszaal. Daarnaast is hij samen met andere teamleden verantwoordelijk voor het totale zendingswerk van ZGG in Guinee. De zendings- en evangelisatieactiviteiten in Boké hebben tot doel op termijn te komen tot gemeentevorming.

Pionierszendingswerkers voor Oost-Azië

In Oost-Azië is het werk anders van aard dan op andere zendingsvelden van ZGG. Gezocht wordt naar zendingswerkers die willen worden uitgezonden naar gebieden waar openlijke evangelieverkondiging niet mogelijk is vanwege de regels van de overheid. In verband met de samenstelling van het team zoeken wij voor deze functies echtparen met een goede opleiding voor relevante beroepsuitoefening ter plaatse. Daarbij kan gedacht worden aan werk in gezondheidszorg, techniek en onderwijs.

Theologisch docent op Papua

Onze zusterkerk, de GJPI, heeft onze gemeenten gevraagd een theologisch docent te sturen die toerusting en opleiding kan verzorgen voor predikanten en ambtsdragers van de GJPI. Belangrijkste taken van de docent zijn het geven van lessen op de predikantenopleiding STTR en het geven van toerustingscursussen in een kerkelijk kader. Deze zendingswerker zal ook deel uitmaken van het team van ZGG op Papua.

Voor meer informatie over deze vacatures zie www.zgg.nl.

Van sollicitanten wordt verwacht dat zij lid zijn van de Gereformeerde Gemeenten en zich verbonden voelen met de zendingsopdracht zoals die namens onze gemeenten gestalte krijgt. Schriftelijke sollicitaties met vermelding van opleiding, ervaring en referentieadressen graag voor 6 november 2009 richten aan: Deputaatschap Zending Gereformeerde Gemeenten, t.a.v. P. Eikelboom, directeur, Postbus 232 3440 AE Woerden.

De sollicitatiegesprekken zullen plaatsvinden op D.v. 13 en 27 november 2009.

Voor inlichtingen over deze functies of voor open sollicitaties kan contact worden opgenomen met de heer P. Eikelboom, directeur (kantoor: 0348-489950, privé 0318-634626) of ds. W. Harinck, secretaris (0348-415164).

ZENDING GEREFORMEERDE GEMEENTEN

'n Helder geluid!

Lagarde

De geluidssystemen
van Lagarde,
helder en krachtig.

Bel (0341) 37 57 57 voor meer informatie.

Zorg...
Respect...
Aandacht...
Geen crematies...

Walcheren, Noord- en Zuid-Beveland

Tel. 0118-616012 of 0113-342304

Boekhandel en Antiquariaat De Roo

Ruim assortiment nieuwe en 2^e hands
boeken: Theologie (prekenboeken,
levensbeschrijvingen, Bijbelcommentaren),
Bijbels (sv), kinderboeken en leesboeken.
Ook voor uw cd's en kaarten

www.derooboeken.nl
Van Meelstraat 12 3331 KR Zwijndrecht
078-6124081
Tevens inkoop/taxatie

maandag gesloten gratis parkeren

Christelijke begrafenisverzorging

De Bruijn

Voor een meer eervolle begrafenisverzorging
in de provincie Utrecht en
de regio's Gouda en Hilversum.

Tel. 0346-281711.
Dag en nacht bereikbaar. (Geen crematies).

Dorst

BEGRAFENISVERZORGING

Molenpad 4
4696 BP Stavenisse
Telefoon: 0166 69 74 38
Mobiel: 0610 64 28 07

Wij verzorgen alléén begrafenis

Te koop gevraagd:
THEOLOGISCHE BOEKEN
Antiquariaat Den Hertog
dhr. G.J. Zwoferink
Elzenkade 6, 3992 AC Houten,
Tel. 030-6346681

Nog even de **rust**, de **ruimte** en de
stille van **Elspeet** beleven:
www.taberna-elspeet.nl
T 078 6122667, M 06 28272379
www.dewildkansel-elspeet.nl
T 010 4519141, M 06 44423215
www.plexat-elspeet.nl
T 078 6195498, M 06 50426385

Een kinderbijbel
voor mij?

Voor 5 euro maakt u mij blij!

Dank u, Luang-xie

Stichting China
Veenendaal

Stort uw bijdrage op
rekening 32 06 66
t.n.v. Stichting China
Postbus 1150, 3900 BD Veenendaal

Geerts
herenkleding

Ambtskleding

Kostuums: 2- en 3-delig zwart - grijs - e.a.
Trouwkostuums - Jacquets - Pantalons
Streepjacks - Overhemden
Stropdassen - Sokken - Overjassen
Hoeden - Schoenen

Winkel: Dorpsstraat 229, Scherpenzeel
Telefoon 033-2778899 b.g.g: 06-30189592

**OPENINGSTIJDEN: MA. GESLOTEN,
DI T/M DO 9-18 UUR,
VR 9-21 UUR EN ZA 9-17 UUR.
OP AFSpraak MOGELIJK**

• DIVERSE BLOKFLUITEN
• DWARSFLUITEN
• MUZIEKSTANDAARDS
• ROEMEENSE PANFLUITEN
• VIOLIN
R. MULDER - STAPHORST
06 12 610 628 B.G.G. 0522 253944

HARKES *Persoonlijke zorg
voor uw begrafenis*
Begravenissen

Telefoon (0172) 21 21 22
Dokter Hamburgerlaan 59 - 2771 JR Boskoop
Wij verzorgen alleen begrafenis
Dag en nacht bereikbaar - overal te ontbieden

't Boekenhoekje

Het adres voor verantwoorde lectuur

Leesboeken	Theologische werken	Cadeau-artikelen
Kinderboeken	Verklaringen van	CD's
Bijbels	Bijbel, Catechismus e.a.	Muziekcassettes
(Statenvertaling)	Levensbeschrijvingen	Bladmuziek
Psalmboeken	Diverse wenskaarten	

Kom gerust eens snuffelen in onze gezellige winkel!

Openingsstijden: dinsdag t/m vrijdag van 9.00 u. tot 16.00 u. zaterdag van 9.00 u. tot 13.00 u.
Goudenregenstraat 24 - 2906 CM Capelle a/d IJssel - tel. (010) 442 22 12 - privé (010) 451 28 82

ADVIESBUREAU BARTEN

RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN BOUWEN

Voor het bouwen van pastorie en kerk, advies, begeleiding en toezicht is ons werk

Wij verzorgen de begeleiding en het toezicht van o.a. de Adullamkerk in Barneveld-Zuid.

Heeft u plannen?
Wij helpen u graag verder!

Rijksweg 75 • 3781 LT Voorthuizen
 Telefoon: 0342 - 470958
 E-mail: ebarten@kliksafe.nl

Waardige en stijlvolle verzorging

van begrafenissen met aandacht voor persoonlijke wensen. In alle rust, vertrouwdelijk en met bescheidenheid.

- opbaren met kistkoeling bij u thuis of in een voor u bekende aula
- dag en nacht bereikbaar en overal te ontbieden
- wij verzorgen alleen begrafenissen
- laatste verzorging van de overledene door een gediplomeerd verpleegster

Begrafenisverzoeken:
 • H. de Jongh • P.H. van der Leer • D.D.E. Melieste

Begrafenisonderneming de Jongh
 Hardinxveld-Giessendam:
 Reepijzer 5, Tel. (0184) 61 11 54
 Waardenburg:
 Kerkstraat 17b, Tel. (0418) 65 20 39

Zorg dichtbij

Actief in uw regio!

Waar u ook woont, Agathos brengt zorg dichtbij:

- Huishoudelijke verzorging
- Persoonlijke verzorging
- Verpleging
- Psychosociale zorg

Bel de Zorglijn (010) 264 07 77 en u krijgt uw rayoncoördinator aan de lijn. Agathos stelt zelf indicaties voor veel zorgvragen. Kunnen we geen indicatie stellen? Dan begeleiden we u bij de CIZ-aanvraag. U ziet, ook indicatiestelling is onze zorg!

Agathos

THUISZORG

T 010 264 07 77 | www.agathos-thuiszorg.nl

Zorg met een eigen kleur

Reformatore Psychologenpraktijk Nederland

Identiteitsbewust, Persoonlijk, Vertrouwdelijk, Doelgericht

Wij bieden identiteit bewuste hulp in de vorm van begeleiding en behandeling van mensen met o.a.: Relatieproblemen, Opvoedingsvragen, Gezinsproblemen, Persoonlijke problematiek (zoals Depressie, Angst), Arbeidsproblemen en een Autistisch Spectrum Stoomis.

Voor meer informatie of aanmelding:
 010 - 483 64 08

Vestigingslocatie: Alblasserdam
 info@rpnederland.nl www.rpnederland.nl

Bijbelcommentaar DV in 2009 gereed

Patrick, Polus en Wels

Verklaring van het Oude Testament

DV december 2009 verschijnt de herdruk van de Verklaring van Oude Testament van Patrick, Polus en Wels. Prachtig uitgevoerd in twaalf donkerblauwe leren banden.

€ 595 tot 1 januari 2010, daarna € 649, 12 delen

Teken nu in en bespaar:
€ 54,-

✂ _____

Bestelbon:
 Naam.....
 Adres.....
 Postcode..... woonplaats.....
 Datum..... handtekening.....

Bestelt ... ex. van de Verklaring van het OT van Patrick, Polus en Wels (ISBN 978 90 8865 0826) voor de intekenprijs van € 595 per set (franco thuis).

✂ _____

Bon insturen aan Uitgeverij De Groot Goudriaan, www.degrootgoudriaan.nl, afd. Verkoop, Antwoordnummer 18, 8260 VB Kampen, of naar Boekhandel Van Wijngaarden, Vliegersvelderlaan 15, 3771 XE Barneveld. Tel: 0342 417335

Uit de schat van de Reformatie en de Nadere Reformatie

Voor het vertalen, drukken
en verspreiden van
Gereformeerde lectuur is
veel geld nodig.

onze steun!

Uw gift is welkom

op nr. 4618 63 723

t.n.v. Deputaatschap
voor Israël

Postbus 400

3440 AK Woerden

Tel. 0348 – 489 929

E-mail: info@boardforisrael.nl

Israël verdient...

CHRISTELIJKE BEGRAFENISONDERNEMING
G. WEGENAAR

Buurtlaan West 26 tel. 0318-526641
3905 JR Veenendaal www.wegenaar.nl

Wij verzorgen begrafenissen in Veenendaal,
Ede, Bennekom, Wageningen, Rheden e.o.

WALCHEREN, vak.won. 4 pers.

rustig gelegen aan de voet
van de duinen
078-6815858 / 06-26114521

**Rust en ontspanning in de
prachtige Eifel!** Ruime apparte-
menten te huur. Inl.: 0118-606707
en www.huizesolagratia.nl

Van BOEKHANDEL & UITGEVERIJ
Horssen bv

Dorpsstraat 100 - 3881 BE PUTTEN
Tel. 0341 36 22 77 - info@van-horssen.com
www.van-horssen.com

Het juiste adres voor:
Bijbels, Theologische boeken, Leesboeken
voor jong en oud, Voordeelboeken,
Tweedehands, CD's en bladmuziek.

Voor een zorgzame begeleiding

Barneveld,
Scherpenzeel e.o.
A. Koster
Telefoon: 033 277 0555

Kantoor: Stationsweg 411
3925 CD Scherpenzeel

Centraal nummer (24 uur):
033 277 0555

**PSYCHOLOGENPRAKTIJK
BROUWER**

hulpverlening aan kinderen,
jongeren en volwassenen

RIDDERKERK
Verlengde Kerkweg 11

BARNEVELD
Wilhelminastraat 14

METEREN (GELDERMALSEN)
Dorpsstraat 18

Bel voor informatie of aanmelding:
0180 - 42 69 55
of kijk op www.psychbrouwer.nl

kina
begrafenisverzorging

Tel. (010) 458 31 12

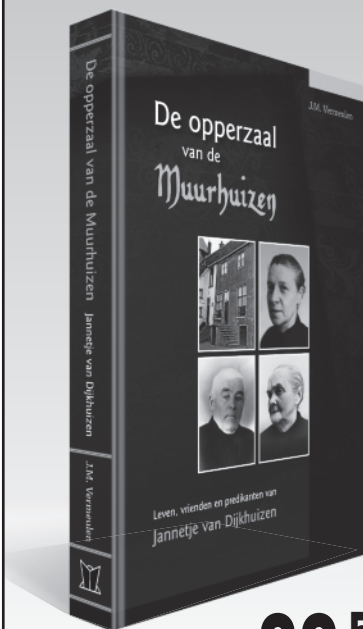
Dag en nacht bereikbaar Overal te ontbieden

D.W. Schipper
010-450 66 26
Capelle a/d IJssel

J. Kooijman
0182-58 39 32
Gouda

WIJ VERZORGEN ALLEEN BEGRAFENISSEN

Leven, vrienden en predikanten van Jannetje van Dijkhuizen

€ 22.50

De opperzaal van de Muurhuizen

De auteur beschrijft Jannetje en
haar geloofsleven, haar vriendinnen
en het gezelschapsleven, haar
predikanten en het kerkelijke leven.

Een aangrijpend boek dat de
bevindelijke wereld van **Jannetje van
Dijkhuizen** van binnenuit belicht.
Zij leefde van 1887 – 1956 en woonde
in Amersfoort onder het trapkerkje
in de oudste stadsmuur: de opperzaal
van de Muurhuizen.

Tevens wordt een opmerkelijke
periode in de kerkgeschiedenis
ontsloten.

Auteur J.M. Vermeulen
Ten geleide ds. G. Gerritsen.
192 Pagina's. Meer dan 100 foto's
en veel sprekende citaten.
Uitvoering als *De zoon van Bornia*.

Vandaag besteld, morgen in huis

tekstservice
VERMEULEN

Verlengde Bredestraat 47
4194 RV Meteren

Bestel telefonisch 0345- 581635
of via www.tekstservicevermeulen.nl

Raadpleeg ons bureau ook voor
uw artikelen, bedrijfsbladen,
bedrijfstraining en website.